

živinoreje, vino- in sviloreje, gozdarstva in še drugih gospodarskih razdelkov. Z odpisom od 24. avg. l. l. je sl. ministerstvo odgovorilo, da zdaj, ko še za 1869. leto ni državni proračun izgotovljen, more družbi dovoliti le za premije goveje živine 2200 gold., za nakup dobrih bikov 1500 gold., za povzdigo vinoreje 400 gold. in za nakup zdravih svilnih jajčic 150 gold. Dalje pripoveduje sporočilo, kako, v soglasji z ministerskim dopisom, glavni odbor misli ta denar obrniti, da za premije goveje živine razdeli prejetih 2200 gold. prihodnjo spomlad, — da plemenih bikov za 1500 gld. misli vzeti iz rodú Mürške in Möllske doline in pa Mariahoferskega, — da se je zaradi zdravih svilnih jajčic obrnil na goriški závod, kateri po ministerski podpori preiskuje svilode, in da zaradi razdelitve onih 400 gold., ki so namenjeni povzdigi vinorejski, odbor še čaka več podružničnih nasvetov.

V razgovorih, ki so se po zaslišanem sporočilu začeli, razodeva odbornik vitez Gutmansthal svoje mnenje s tem, da potrdi bike za pleme iz Mürške in Möllske doline, namesti Mariahoferskih pa, ki se težko čiste krvi nahajajo, naj se vzame Pincgavski rod, ki ga že imamo na Kranjskem. Odbornik g. Schollmajer iz večletne lastne skušnje na Koroškem priporoča Mariahoferski rod, ki ima vse tri lastnosti zedinjene, ki jih živinorejec želi od goveje živine, in meni, da tudi v goveji živini okolice Ribniške in Laške je kri Mariahoferska. Gosp. Dežman nasprotuje in v soglasji z g. prof. Konšekom trdi, da živina okolice Ribniške in Laške je štajarskega rodú. Gosp. Schollmajer razjasnuje svojo trditev zaradi ribniške živine. Dr. Janez Bleiweis zagovarja odborov nasvet in privzame tudi Pincgavski rod, in misli, da druga važna reč je prošnja, naj ministerstvo dovoli, da gospodarju, ki je bika za pleme prevzel in ga okolici za pleme pripušča, po preteku tega časa ostane polovica onega denarja, za katerega se dosluženi bik mesarju prodá. Temu pritrjuje tudi vitez Gutmansthal in g. dr. Orel; g. Lasnik misli, da bi kontrola o tem težka bila; baron Wolkenšperg meni, naj bi se to enako naredilo kakor je pri ces. vojaških konjih navada, ki po dobrem gleštanji čez 8 let ostanejo lastnina oficirjem. Na vprašanje g. Dežmana: kako je to, da je glavni odbor zdaj ministerstvu premije za govejo živino nasvetoval, ker je vendar prejšnji čas zoper premije bil? Dr. Jan. Bleiweis mu odgovarja, da med premijami sedanjimi in premijami nekdanjimi je velik razloček; na drugem mestu hoče o tem več govoriti. *) Nekdaj je za celo deželo bilo 600 gold. za premije namenjenih, zdaj jih je 2200 gold.; samo na 3 mestih so delili majhne premije, da ni bilo daljim živinorejcem mogoče do štacije priti; udeležilo se je tedaj malo gospodarjev in bližnji so pripeljali tako ubogo živino, da so kresije še ta mali denar nazaj pošiljale, in če je vendar kako revno govedo dobilo dopoldne premijo, bilo je popoldne že mesarju prodano — za pleme tedaj zgubljeno. Že leta 1816. je družba kmetijska nasprotovala takim zavrženim premijam in je ponavljala večkrat svoje ugovore. Dr. Bleiweis sploh misli, da le lastni in stanovitni dobiček more živinorejca vnemati k napredku, a ne opotočna loterija po premijah, katerim je on nasprotnik. — Po vseh teh debatah sklene zbor, naj se sl. ministerstvo naprosi, da dovoli v to, da polovica denarja, za katerega se dosluženi bik prodá, ostane gospodarju, ki ga je imel in gleštal za pleme okolici svoji. (Dalje prihodnjič.)

*) Ker sporočilo o podkovijski učilnici ni moglo na vrsto priti, ni bila žalibog več beseda o tem; iz natisnjenega sporočila se bode povzelo, kar je treba.

Vmesje iz občnega zbora kranjske kmetijske družbe 24. novembra.

Da streiten sich die Leut' herum,

.....

.....

Am End' weiss keiner nix.

Raimund.

V občnem zboru kmetijske družbe sem svetoval, naj dobimo na Kranjsko goveda rodú Mariahoferskega. Zarad tega se je izpletla razprava, v katero se je, navdahnjen po gg. Rudežu, Maliču in Konšek, vtaknil tudi g. Dežman, čeravno se je videlo, da celó nič ne vé o omenjenem rodu. Al namesti da bi bil po končanem zboru molčal pohlevno, je v svojem ljubljennem „Tagblattu“ pisaril še tako, da se je z „Mariahtaler Race“, katero je s tem imenom še le on iznajdel, pred izvedenci na očitno sramoto postavil. Zarad tega, ali goveja živina okoli Lašič in Ribnice izvira od rodú Mariahoferskega ali pa Mürške doline, se ni lahko pričakati, saj vemo, da je čiste krvi pri nas celó malo, in da med omenjenima dvema rodovoma ni tolikega razločka, da bi se za gotovo móglo reči: v tem živinčetu je samo ta kri, a ne druga. Rajnki gospod Rudež je v letopisu kranjske kmetijske družbe od 1822. do 1823. leta na str. 69. o živini ribniški pisal, „da je izprva bila majhna in večidel rudečkasta; po pogostnem mešanji s štajarsko, so se pa dvojci (Bastarde) zaplodili.“ In ta od starega gosp. Rudeža omenjena „štajarska goveda“ ravno izvirajo od križanja med Mariahoferskim in velikim Mürškim rodom; saj imajo vsa znamenja te zmési, ki jih pa vidi le tak, kdor na tanko umé slediti ta znamenja.

Čudno je res to, da je v občnem zboru v tej pravdi največ besedoval mož, ki se rad v vsako stvar vtikuje, če tudi o njej nobenega znanstva nima. Da pa je to resnica, kar sem jaz na hvalo Mariahoferskim govedom v zboru rekel, ktera po mnogoletnih skušnjah na Koroškem dobro poznam, priča mi knjiga, ki je pod naslovom „Die Landwirthschaft des Herzogthums Steiermark als Festgabe für die X. Versammlung deutscher Land- und Forstwirthe“ 1846. leta prišla na svetlo, in pa druga knjiga s krasnimi podobami iz dunajske velike razstave 1859. leta po ministerstvu na svetlo dana. Ondi se vidijo podobe Mariahoferskega rodú z natančnim popisom, kje se nahaja ta rod, kako se je zaplodil iz Koroškega in Štajarskega v gornjo Avstrijo, na Česko, Saksonijo itd., ker Mürško živino določno presegla za vprego in pitanje, pa tudi krave hvalijo za dobre mlekarice. Veliko kmetijsko učilišče v ogerskem Altenburgu si je za pleme izvolilo Mariahoferski rod zato, ker se v njem vjemajo vse lastnosti za vprego, pitanje in molžo. Po besedah oskrbnika grajščin kneza Schwarzenberga v Frauenbergu na Českem prekosí Mariahoferski rod švajcarskega, tirolskega in pemskega na moči za vprego, o pitanji in molži, pa poleg tega tudi ni zbirčen v klaji. Po 1200 bokalov mleka se je dobivalo na leto in dan od teh krav.

Te bukve priporočam gosp. Dežmanu, naj jih marljivo prebira, da se kaj naučí; izvedel bode iz njih, da v dunajski veliki razstavi je dobil ta rod veliko premijo; pogleda naj pa tudi „Tagespost“ list 280. od 4. decembra t. l., pa bode bral, da od teh premij, ki jih je ministerstvo dalo, je 20 premij doletelo Mariahoferske bike v lavantinski dolini. Saj tù ne bo trdil, da meni na ljubo so teh 20 premij po njegovi navadni frazi „eingeschmugelt.“ — V 23. listu časnika „Landwirth. Zeitung für Oberösterreich“ od 1. decembra l. l. stoji v sestavku, kateri govori o živinoreji gornje-avstrijski, zapisano to-le: „Celó samostan St. Flo-

rianski, kateri je pri razstavah težkih in pitanih goved skor vselej prejel prvo premijo, je te premije prejel za Mariahoferska plemena.“ Res, polzko pot hodi vsak, kdor govori o rečeh, o katerih nič ne vé! —

O neki drugi opazki, ki smo jo slišali v občnem zboru kmetijske družbe, namreč o tej, naj se z biki za pleme večkrat menja, ne rečem družega kot to, da bi se ministrov namen, živinorejo zboljšati, s takimi menjavami celó slabo dosegel. Fr. Schollmajer.

Spomini na deželni zbor kranjski.

Ostaja nam po dani obljubi obširniše po stenografičnih spisih naznaniti našim bralcem obravnave o novi postavi zarad šolskega nadzorstva in o postavi zarad narodne ravnopravnosti v šolah in uradnih. Začnemo tedaj

s postavo zarad šolskega nadzorstva.

Nemških govorov ne bomo prestavljali, saj jih tudi treba ni prestavljati, ker to, kar je bistvenega v nemških govorih, pride tako na sitice v slovenskih govorih naših poslancev.

Postavi zarad šolskega nadzorstva je bil dr. Toman poročevalec. — Poslanec Dežman je prvi poprijel besedo; njemu je odgovoril tako-le

poslanec Svetec:

„To se je pač dalo naprej vedeti, da gosp. Dežman ne bode izpustil take lepe priložnosti, da bi ne vrgel kamna po naši narodni duhovščini, in da bi ne razkladal liberalnosti in lepih fraz o liberalizmu. To se je dalo naprej uganiti in slišali smo ravnokar, kako na tanko se je to dopolnilo. Včeraj smo slišali od gosp. barona Apfaltrerna, ki je zagovarjal glas velikih posestnikov; on je rekel, da so veliki posestniki konservativni in da naj se posebno duhovščina naša ogiblje to svojo podporo podreti. Gospôda moja, jaz mislim, da naša duhovščina, ki je slišala danes govor od enega zastopnika velikega posestva, ne bode pričakovala posebne podpore od te strani. (Dobro! dobro! in veselost na levi in med poslušalci.)

Gosp. Dežman je izrekel skrb, da po takem veselju, katero so doživeli nekteri na Kranjskem, da je padel konkordat, vendar naše ljudstvo pride pod duhovsko oskrbnitvo. Meni je žal, da gosp. Dežman, ko je izrekel to tožbo, ni dokazal, pod kako oskrbnitvo in zakaj zopet pod duhovsko? Če človek pregleda postavo, ktera leži pred nami, mora se prepričati, da nismo v odboru v ničemur pomnožili duhovskega zastopa pri šolskem nadzorstvu, ampak da smo jih le toliko pridružili, kolikor jih vlada sama predlaga. Ako bi tedaj res nova postava stavila ljudstvo pod duhovsko oskrbnitvo, je tudi ravno tako vlada kriva, ki je postavo predložila, kakor odbor, ki je to postavo pretresal. Naj to malo bolj na tanko pojasnim.

Kar se tiče krajnega šolskega sveta, ima po vladi priti v ta svet en duhoven in ravno tako po naši postavi; le v tistem primerljeju, ko bi se utegnili primeriti, da pod eno šolo spada več fará, dovoljeno je tudi fajmoštom vseh teh fará stopiti v ta svet. Ali takih primerljejev, moja gospôda, je zdaj na celem Kranjskem tako malo, da jih lahko na prste preštejemo, in ako je zdaj takih primerljejev, v nekih letih gotovo prestanejo, ker vemo, da se meri na to, da vsaka fara dobí svojo šolo. Tedaj je to, mislim, jasno, da v krajni šolski svet nismo deli več duhovnov, kakor vlada. En duhovnik mora vendar biti; to tudi postava zahteva, in jaz mislim, če do tega pride, da bi v našem ljudstvu duhovnik ne imel nobene besede več govoriti, da bodo to žalostni časi, in jaz si ne želim takih časov doživeti. (Dobro! dobro! na levi in med poslušalci.)

Kar se tiče kantonskega šolskega sveta, je zopet predlagala vlada za vsako versko spoznanje enega zastopnika; tedaj se vlada ni spotikala nad tem, da bi v ta svet prišlo več duhovnov, in mi, ker pri nas nimamo več raznih ver, smo vzeli dva duhovna, tedaj mislim, čisto po misli in tendenciji državne vlade. Tedaj tudi, kar se tega sveta tiče, mi nismo več duhovnov noter silili, kakor toliko, kar je mogoče po vladinem predlogu.

Kar se pa tiče deželnega šolskega sveta, nismo čisto nič premenili in smo pri tem ostali, kar je vlada svetovala. Dva duhovna je vlada svetovala, in dva je tudi odbor obdržal. Tedaj gospôda moja, kje je zdaj tisto stavljenje naših šol pod duhovsko oskrbnitvo?

Zdaj pa premislite razmero glasov. V ljudski šoli bode sedel en duhoven kot zastopnik duhovskih obzirorov, potem so učitelji, namreč svetovnih in verskih predmetov, to sta učitelj in katehet, in razun tega pride iz občine 2 — 5 mož, katero število ima vselej uganiti kantonski šolski svet; tedaj, gospôda moja, so svetovni notri v večini. Dva sta duhovna, in vsi drugi, to je, 3—6 so notri svetnega stanú. Tako jaz mislim, da dva proti 3—6 nimata nobene prevage, in da tedaj tudi to ni res, da bi tukaj duhovniki tako moč imeli, da bi tako rekoč pod oskrbnitvo mogli staviti celo šolo.

Kar se tiče kantonskega šolskega sveta, sta v njem samo dva duhovnika; nasproti je notri c. k. kantonski predstojnik, dva moža učiteljskega stanú, in dva zastopnika dotičnega okraja; tedaj spet dva duhovna proti petim neduhovnim. Kako bo tedaj tukaj prevaga duhovskega stanú, kako kdo to izreči more, jaz tega zapopasti ne morem. (Dobro! na levi in med poslušalci.) In zadnjič v deželnem šolskem svetu, tukaj, gospôda moja, sta spet dva duhovnika, nasproti pa stojijo: deželne vlade predsednik, potem referent šolskih reči, deželni šolski inspektor, dva uda deželnega odbora, in zadnjič dva uda učiteljskega stanú. Gospôda moja, spet dva duhovna proti sedmim neduhovnim. Kje je potlej duhovsko oskrbnitvo? naj pové, kdor vé; jaz ne vem. (Dobro! dobro! na levi in med poslušalci.)

Gosp. Dežman dvomi, ali ima naša duhovščina kaj zasluga, ali prav za prav ne dvomi, ampak naravnost reče, da nobenih zaslug nima, temveč, da duhovstvo zadržuje napredek naših šol. Jaz bi vendar želel, ko je Dežman od teh okoliščin govoril, da bi nam bil en malo bolj na tanko razložil in v praktičnem življenji dokazal, ali res duhovstvo zadržuje šole, ali ne. Jaz sem tudi to reč s pozornim očesom gledal in mnogo let sem obračal pozornost na šolske reči, ali meni se je vedno dozdevalo, da ne duhovstvo, ampak da vlada in birokracija ste bili veliko večji zadržek šolstvu, kakor duhovstvo. (Živahna pohvala na levi in med poslušalci.) To hočem precej dokazati.

Prvič vprašam, kdo je dajal šolske postave, od koga je tisto, kar se imenuje šolska ustava (Schulverfassung)? Ali ni od vlade? Ali ni imela vlada vse postavodajstvo zastran šol v svojih rokah? Ali je mogoče bilo, duhovstvu drugače delati, kakor tako, kakor so postave pisale? (Čujte! čujte! pravo! — na levi in med poslušalci.)

Drugič, gospôda moja, kdo je postavljaj učitelje? ali jih ni zopet vlada postavljala, ni vlada dajala dekrete tistim, ktere je postavila za učitelje?

Tretjič, ali ni vlada nadzorovala šol, in imela najvišega nadzorstva nad njimi? Gospôda moja, da boste prevdarili, kako je vlada imela vse v rokah in tudi v tej reči tako presilno moč, da je duhovščina čisto zadej ostajala, vas opomnim samo tega, kar smo doživeli v našem novejšem času. Poprejšnji naš gospod državni namestnik baron Bach je bil enkrat te misli, da naša